

Ogsaa for Sveriges og Norges Vedkommende øver Udvandringen vistnok en væsentlig Indflydelse til at formindske Procenten; 1851—81 udvandrede fra Sverige 335,000 og 1846—82 fra Norge 280,000. I denne Række, der ikke er saa fuldstændig som den første, kommer sidst *Italien* med en aarlig Tilvæxt af 0,727 pCt. siden 1833 — ogsaa her gjør en stor Udvandring sig gjældende i den nyeste Tid — og *Frankrig* med 0,426 pCt. siden 1821; man vil heraf se, at i det længere Tidsrum med en langvarig Fredsperiode har Frankrig haft samme Tilvæxt som i Tiaaret 1872—81.

Forf. gjør endnu til yderligere Prøve paa sine Beregningers Rigtighed en Sammenstilling af, hvad man kjender om de enkelte Landes Folketilvæxt ved Overskud af Fødsler over Dødsfald, rigtignok kun for en kortere Aarrække af den nyeste Tid. Derved styrkes de andre Opgivelser, idet næsten alle Lande have haft en større Tilvæxt end den, der viser sig paa den første Liste; Nedgangen forklares meget vel af Udvandringen. Kun Danmark gjør en Undtagelse, der rimeligvis maa tilskri-

ves dels Unøjagtighed i tidligere statistiske Opgjørelser dels Indvandring fra Nordslesvig og Broderlandene.

Endelig møder den tyske Forfatter med en Fantasi-Beregning over, hvad Folkemængden rimeligvis vil være i de forskjellige Lande om hundred Aar, og han faar da — efter Rentens Rente Beregning — ud, at Rusland vil have 221 og Tyskland 102 Mill. Indb.; Storbritannien og Irland 81 og Østrig og Ungarn 72, medens Frankrig kun vil faa 57 og Italien 52. Sverige vil naa op til 11,3 Mill., lidt flere end Belgien; Danmark vil faa 6 og Norge 5, og de tre nordiske Riger ville da næsten kunne maale sig med Spanien (24 Mill.). Men hele dette Regnestykke er jo kun Hjærnespind, da man umulig kan vide, om de enkelte Lande, selv med en nok saa fyldig Udvikling af Næringsvejene, kunne blive i Stand til at underholde en saa stor Folkemængde; og da man heller ikke kan forudse, hvilke Forstyrrelser Krige og Statsomvæltninger kunne medføre, eller hvilke Fremskridt en mulig ny Samfundsordning kan bære i sit Skjød.

Store Byers Væxt.

Ved Bibliothekar **Emil Elberling.**

Det er en gammel Talemaade om Formuers Dan-nelse, at det er det første Hundredtusend, den første Million, som det er vanskeligst at vinde; derefter gaar det altid lettere. Men det samme gjælder ogsaa om Byernes Folkemængde: naar en By først har naaet en vis Størrelse, øver den i Regelen en saadan Tiltrækning, at det stundom er forbavsende, hvor hurtig den siden voxer. Tager man saaledes *London*, Verdens største Stad, da havde den ved dette Hundredaars Begyndelse knap 1 Mill. Indb. (1801: 960,000) og brugte mere end 40 Aar om at naa op til den anden Million (1841: 1,870,000; 1851: 2,360,000), men er siden voxet med rivende Fart, saa at dens Folkemængde 1881 opgaves til $4\frac{1}{2}$ eller $4\frac{3}{4}$ Mill., eftersom man tog Post- eller Politidistriktet. Selvfølgelig er denne Tilvæxt kun vunden derved, at den britiske „Metropolis“ ved sin Udbredelse efterhaanden har opslugt de omliggende Forstæder. Aldeles paa samme Vis har det gaaet Fastlandets største Stad, *Paris*, som 1801 kun talte noget over $\frac{1}{2}$ Mill. Indb. og først 1846 havde naaet op over Millionen, men allerede ti Aar senere ved Forstædernes Indlemmelse kom

over $1\frac{1}{2}$ og rimeligvis nu, naar man medregner de nærmeste Omgivelser, har $2\frac{1}{2}$ Mill. (1881 havde Staden Paris 2,270,000 Indb*).

Wien havde 1815 endnu knap $\frac{1}{4}$ Mill. Indb. og var altsaa som Kjøbenhavn for 6 Aar siden, og naaede for en 40 Aar siden kun op til 400,000 (1843: 375,000); men 1857 havde den med sine 34 Forstæder næsten den halve Million (475,000), og hvis Omegnen medregnedes, endda 600,000. Ved Tællingen 1880 opgaves derimod 725,000 i Staden og 375,000 i Forstæderne, vel at mærke saaledes, at adskillige af de tidligere kaldte Forstæder nu ere helt indlemmede, medens „Omegnen“ nu hører med til Politidistriktet. Den gamle „Kejserstad“ ved Donau holder saaledes temmelig Trit med den nye ved Spree, men er dog sakket agter ud og vil næppe kunne indhente den. *Berlins* Tilvæxt er endnu langt stærkere. 1645 havde den kun 9000 Indb. (Wien havde paa den Tid 60,000); 1700, altsaa da Preussen blev et Kongerige, havde den 29,000 Indb. d. v. s. var

* Se „Geografisk Tidsskrift“ 1877. I. Bd., S. 47.

paa Størrelse som Aarhus eller Odense (1885 med henholdsvis 29,250 og 26,430 Indb.). 1721 var Folkemængden kommen op over det halve Hundredtusend og 1786 (Frederik den stores Dødsaar) over det hele. Men derefter gaar der endnu 40 Aar, inden de 200,000 naas, og først 1851 opgives den halve Million, altsaa hvad Paris havde ved Hundredaarets Begyndelse. Dog nu gaar det med Stormskridt: 1864 er Tallet 650,000, 1875 875,000 og 1880 1,120,000, altsaa lidt mere end Wiens Folkemængde, og ved Tællingen ifjor meldtes 1,320,000.

Det er dog ikke alene „Millionbyerne“, der have vundet en saadan Tilvæxt i den nyeste Tid; det gjælder ogsaa om Stæderne af anden Rang. Ingen af de syv Stæder i Storbritannien, som nu tælle $\frac{1}{4}$ eller $\frac{1}{2}$ Mill. Indb. og derover, d. v. s. *Liverpool*, *Manchester* (med *Salford*) og *Glasgow*, som 1881 havde 550,000, *Birmingham* med 400,000, *Leeds*, *Sheffield* og *Edinburgh* (med *Leith*), som 1881 havde 300,000, havde ved Hundredaarets Begyndelse mere end 50—100,000, og saafremt man gaar tilbage til Midten af det forrige Hundredaar, vare de fleste af dem endog paa Størrelse som vore store Provinsbyer. — *Bryssel* havde 1830 ikkun 100,000 Indb. foruden Forstæderne, som den Gang ikke havde stor Betydning; men 25 Aar senere (1855) havde de tilsammen 250,000, og 1880 var Tallet voxet til 400,000. — En lignende Fremgang vise *Marseille* og *Lyon*, skjønt ikke fuldt saa stor: de havde ved Hundredaarets Begyndelse ikke naaet de 100,000, men nærmede sig 1881 efter Forstædernes Indlemmelse stærkt de 400,000 (henholdsvis 360,000 og 375,000). — Endnu raskere Stigning fremtræder ved Ungarns Hovedstad, *Budapest*, især i den sidste Snese Aar. 1840 havde de tvende, nu sammensmeltede Søsterbyer, omtr. 120,000 Indb., altsaa lige saa mange som Kjøbenhavn, og ved Hundredaarets Begyndelse havde de rimeligvis kun Halvdelen. 1857 var Tallet voxet til 180,000, og 1880 fordoblet til 360,000: 1884 opgives 420,000, altsaa en Forøgelse med en Sjattedel paa 4 Aar.

De nordiske Rigers Hovedstæder kunne ogsaa, om end i meget ulige Grad, tjene til Exempler paa rask Tilvæxt. *Kristiania* havde 1815, altsaa ved Norges Løs-

rivelse fra Danmark, knap 14,000 Indb., d. v. s. en Størrelse som Aalborg og Randers, men naaede 1861 over de 50,000 og 1875 over de 75,000, ja havde rimeligvis, naar Forstæderne medregnedes, henved de 100,000. De indlemmedes i Staden 1878, og ved Udgangen af 1884 var Folkemængden 128,000, altsaa som Kjøbenhavns 1845. *Stockholm* er voxet langsommere: 1760 havde den 70,000, men først 100 Aar senere var den kommen op over de 100,000 (1850: 93,000, 1860: 112,000); 1874 beregnedes Tallet til 150,000, og 1884 til over 200,000. *Kjøbenhavn* havde 1845 126,800 Indb.; tillægges Frederiksbergs 2500 og et lignende Tal for Sundbyerne paa Amager, bliver Summen 132,000. 1860 er denne voxet til 168,000 og 1880 til 260,000, og ved den særlige Folketælling, som ifjor foretoges for Kjøbenhavn og Omegn, fandtes en samlet Folkemængde af 330,000, altsaa en Tilvæxt i 40 Aar med 150 pCt.

Kjøbenhavn overfløjes dog af sin gamle Medbejler *Hamburg*. Den havde 1840 med sine to Forstæder St. Georg og St. Pauli 137,000 Indb., altsaa lidt flere end Kjøbenhavn paa samme Tid, og Omegnen havde den Gang en Befolkning af omtrent en halv Snese Tusend. 1860 var Folkemængden i den indre By og de to Forstæder stegen til 176,000 og 1880 til 290,000, men imidlertid var en stor Del af Omegnen bleven halv Vejs bebygget som By og talte nu over 100,000 Indb. (Vilde man regne hele det Territorium, som hørte under Frihavnen, fik man en Befolkning af 125,000.) Dog hertil maa endvidere føjes Indbyggertallene for *Altona*, som jo kun er skilt fra Hamburg ved en statsretlig og kommunal Grænse, men ingen naturlig, og for de to andre holstenske Byer, *Ottensen*, der mod Vest ligger lige op til *Altona*, og *Wandsbeck*, der mod Nordøst ligger umiddelbart uden for Hamburg. Disse havde 1840 til sammen 33,300 Indb., altsaa omtr. som Frederiksberg for et Par Aar siden; 1860 var Tallet steget til omtr. 60,000 og 1880 paa ny fordoblet. Sammenlagdes disse Tal, vilde det „geografiske“ Hamburg 1880 have en Folkemængde af mere end $\frac{1}{2}$ Mill., og den er i saa rask Stigning, at den allerede ved Tællingen ifjor stærkt nærmede sig de 600,000.